

**The Role of Teaching Arabic Literary Texts in Developing the
Four Language Skills** (A Case Study of Arabic Language and Literature
Students of Tehran, Kharazmi, Alzahra and Allameh Tabatabaei
Universities).

Article Type: Research

Hossein Ahmadi Amoui¹, Zohreh KHodabakhsh²

¹. Ph.D. in Arabic language and literature, visiting professor at Farhangian
University, secretary of education, responsible author and correspondence officer
Iran Lordegan.

². Senior expert in Arabic language and literature, Secretary of Education, Iran
Kohrang

Abstract

Taking into account the views of students and professors, the current study presents a comparative analysis of the role of teaching Arabic literary texts in developing the four language skills at universities of Tehran, Kharazmi, Alzahra and Allameh Tabatabaei. Using survey method, the present study is aimed at reviewing teaching methods of Arabic literature textbooks in undergraduate courses of Arabic language and literature as well as detecting the success rate of professors in teaching these textbooks. Besides, this study makes an attempt to get the students closer to the goals supposed by the Ministry of Sciences and Research. Moreover, the present study investigates the use of teaching standards for Arabic literature textbooks in developing language skills. Last but not least, the current study provides some approaches to improving language skills. The statistical population of this study includes all students of Arabic language and literature (5th semester and higher) and professors at the above-mentioned universities. In addition, it uses random sampling; 12 professors specialized in the field of teaching Arabic literature textbooks and 100 undergraduate students at 5th semester and higher have been randomly selected from the aforementioned universities. The instruments of the study involve two researcher-made questionnaires. To analyze the data, SPSS software, Pearson's correlation, and F & Chi-squared tests have been employed. Some of the findings of this study indicate that there is a significant difference between Tehran, Kharazmi, Allameh and Alzahra universities with respect to professors' efforts to improve the four language skills. Also, there is a significant difference in students' proficiency level between University of Tehran and the other three universities and in teaching literary texts to improve the listening skill and this, in turn, is not consistent with the goals of Ministry of Sciences and Research.

Keywords: teaching, Arabic literature textbooks, teaching four language skills, students, professors, Arabic language and literature, University of Tehran, Allameh Tabatabaei University, Kharazmi University, Alzahra University.

*Corresponding Author

nahw63@yahoo.com

1. Introduction

Based on what has been mentioned in relation to education, education consists of three main elements, i.e. goal, method, and limiting conditions. Therefore, the pillars of education are equal to: the goal; That is, language skills, a method based on teaching methods, cases and tools, as well as limiting conditions, which are entered in the section of obstacles to education, but when the limits of the problem are to be specified, there are unintentional conditions. It is necessary to criticize and examine that issue as well; That is, in addition to the effect of education, the current research also criticizes the teaching of these texts, in other words, when there is a gap in one of these elements of education, the education and the result of education will suffer.

In general, the results of the research are that the teaching of literary texts has a great effect on the four language skills, but the professors are trying to strengthen these skills to a very low extent, and based on the results, there is a significant difference between Tehran University , Khwarazmi, Allameh Walzahra, there is a teacher's effort to strengthen the four language skills. That is, the professors of Allameh University and Tehran University pay the least attention to strengthening language skills with the help of Arabic literary texts. Also, none of the four skills except listening skills have been strengthened by teaching literary texts among students, and the teachers are of the opinion that teaching Arabic literary texts has an effect on reading skills. This is while they do not use the existing techniques to strengthen this skill.

2. Literature Review

On the other hand, based on the results, there is a significant relationship between teaching literary texts and increasing listening skills. This issue, in turn, contradicts the default goals of the Ministry of Science. Based on the obtained results, there is a flaw in the purpose of the methods, that is, first of all, according to teachers and students, the teaching of Arabic literary texts can have a positive

effect on language skills, but this does not happen in practice; This means that the professors are not trying to improve the students' skills and they are not using any of the teaching techniques that are asked in the questions.

Secondly, the current research has also addressed the third pillar of teaching literary texts, i.e. the limitations of teaching, which according to the professors, before any other factors, factors such as teaching methods, teachers' lack of motivation and teachers' inattention to strengthening language skills in teaching this The texts were identified. The professors of four universities believe that first of all, the teaching methods and the lack of motivation of the teachers of Arabic literary texts and then the neglect of language skills in teaching Arabic literary texts can be considered as one of the factors that cause adverse effects in teaching these texts and strengthening language skills. But the educational positive point that the researcher observed in Tehran University was in the field of educational design or educational planning that these texts are available to students in the middle of the undergraduate course, from the fifth semester and above.

3. Methodology

The sampling method is random-stratified. This research includes two groups: 1- The teachers of literary texts (ranging from poetry and prose from the Jahili period to the contemporary period) in the field of Arabic language and literature in the Arabic departments of four universities; 2- Students of the fifth and higher semesters of Arabic language and literature at the universities of Tehran, Kharazmi, Allameh Tabatabai and Al-Zahra. The selection of the students of the fifth semester and above has been made so that all these students have

completed at least units of courses related to prose and prose texts. The present research includes 92 samples, 80 of them are students of the fifth and higher semesters of the Arabic department in four universities.

4. Results

The present study examines the role of teaching Arabic literature texts on the four language skills. Based on what has been mentioned in relation to education, education consists of three main elements, i.e. goal, method, and limiting conditions. Therefore, the pillars of education are equal to: the goal; That is, language skills, a method based on teaching methods, cases and tools, as well as limiting conditions, which are included in the section on obstacles to education, but when the limitations of the problem are to be specified, there are unintentional conditions. It is necessary to criticize and examine that issue as well; That is, in addition to the effect of education, the current research also criticizes the teaching of these texts, in other words, when there is a gap in one of these elements of education, the education and the result of education will suffer.

In general, the results of the research are that the teaching of literary texts has a great effect on the four language skills, but the professors are trying to strengthen these skills to a very low extent, and based on the results, there is a significant difference between Tehran University , Khwarazmi, Allameh Walzahra, there is a teacher's effort to strengthen the four language skills. That is, the professors of Allameh University and Tehran University pay the least attention to strengthening language skills with the help of Arabic literary texts. Also, none of the four skills except listening skills have been strengthened by teaching literary texts among students, and the teachers are of the opinion that teaching Arabic literary texts has an effect on reading skills. This is while they do not use the existing techniques to strengthen this skill.

But the educational positive thing that the researcher observed in Tehran University was in the field of educational design or educational planning that these texts are available to students in the middle of the undergraduate course, from the fifth semester and above. This is an issue that has been heard many times, both from the students themselves, and all kinds of researches, including articles and

theses, have clearly shown it. But in the discussion of educational methods, currently the method used in teaching Arabic literary texts in the whole country is the direct method. In this method, which has been used by the educational system for many years (according to the history of Arabic language education and its history in Iran), even in universities, which are the centers of their education. we know, there is also a weakness

بررسی نقش آموزش متون ادب عربی در تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان (بررسی موردی دانشجویان زبان و ادبیات عربی دانشگاه- های تهران، خوارزمی، الزهراء و علامه طباطبایی)

نوع مقاله: پژوهشی

حسین احمدی آموئی*؛ زهره خدابخش^۲

^۱دکترای زبان و ادبیات عربی، استاد مدعو دانشگاه فرهنگیان، دبیر آموزش و پرورش، ایران، لردگان

^۲کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عربی، دبیر آموزش و پرورش، ایران، کوهرنگ

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۱۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۲۵

چکیده

پژوهش حاضر، با توجه به نظر استادان و دانشجویان به بررسی مقایسه‌ای نقش آموزش متون ادب عربی، در تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان در چهار دانشگاه تهران، خوارزمی، علامه طباطبایی و الزهراء می‌پردازد. از این رو با استفاده از روش پیمایشی بر آن است تا علاوه بر بررسی روش‌های تدریس متون ادب عربی در مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی، میزان موفقیت استادان در تدریس این (متون) و نزدیک نمودن دانشجویان به اهداف پیش‌فرض وزارت علوم و تحقیقات و همچنین میزان استفاده آن‌ها از معیارهای تدریس متون ادب عربی را کشف کند و در پایان نیز راهکارهایی جهت تقویت مهارت‌های زبانی ارائه نماید. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی مقطع کارشناسی (ترم پنجم و بالاتر) و استادان چهار دانشگاه مذکور و روش نمونه‌گیری در این پژوهش تصادفی است، دوازده استاد متخصص در حوزه آموزش متون ادبیات عربی و هشتاد نفر از دانشجویان ترم پنجم و بالاتر مقطع کارشناسی در چهار دانشگاه به صورت تصادفی انتخاب شده‌اند. ابزار اندازه‌گیری پژوهش، دو پرسشنامه محقق ساخته است. برای تحلیل داده‌ها نرم‌افزار spss، آزمون‌های همبستگی پیرسون، F و خی دو به کار گرفته شده است. برخی از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد تفاوت معناداری بین دانشگاه تهران، خوارزمی، علامه و الزهراء در میزان تلاش مدرس بر تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان و میزان تسلط دانشجویان دانشگاه تهران نسبت به سه دانشگاه دیگر وجود دارد. همچنین نشان می‌دهد آموزش متون ادبی در جهت تقویت مهارت شنیدن می‌باشد و این خود مخالف با اهداف پیش‌فرض وزارت علوم و تحقیقات می‌باشد.

کلید واژه‌ها: متون ادب عربی، آموزش مهارت‌های چهارگانه زبان، دانشجویان، اساتید.

مقدمه

پرسش از این که چرا برخی از دانشجویان، به متون ادبیات عربی بی‌اعتنا و عده‌ای از آنان در ساعات درس، با بی‌قراری در انتظار پایان جلسه درس هستند، امری مهم تلقی می‌شود. در عصری که به انفجار دانش و اطلاعات لقب گرفته است و رشد و توسعه علم و فناوری، حرکتی شتابانی یافته، دانشگاه‌ها نمی‌توانند نسبت به این تحولات بی‌تفاوت بمانند و رویکرد مناسبی نداشته باشند. (اسفنجانی، ۱۳۸۱: ۲) آشنایی با این تحولات نیازمند داشتن متخصصانی در زمینه زبان می‌باشد و اما «زبان پدیده‌ای است، ناشی از تمایل انسان به ارتباط با دیگران، فهمیدن و فهماندن زبان، تابع سلسله اصول و ضوابط مشترک و مقبول عقلی و عرفی است.» (میرحاجی، ۱۳۸۵، ۱۲۳) رشدی احمد طعمیه، از میان تعاریف متنوع نظام زبان، کامل‌ترین آنها را انتخاب می‌کند و می‌گوید: زبان مجموعه‌ای از رموز آوایی است، که به صورت قانونمند در کنار هم قرار گرفته‌اند. وی مهم‌ترین، کارکرد زبان، یعنی ارتباط را فراموش نمی‌کند و می‌افزاید: انسان با زبان می‌تواند افکار خود را به دیگران منتقل کند و افکار دیگران را بفهمد. (شیبانی، ۱۳۹۱: ۲)

بنابراین پژوهش حاضر، با بررسی متون ادبیات عربی با روش میدانی و ابزار پرسشنامه، مشخص می‌نماید که، متون نظم و نثر دوره جاهلی تا روزگار معاصر، به چه میزان و بر کدام یک از مهارت‌های زبانی چهارگانه، اعم از خواندن، نوشتن، صحبت کردن و گوش دادن مؤثر می‌باشد و دانشجویان کدام یک از دانشگاه‌های علامه طباطبایی، خوارزمی، الزهراء و تهران بیشترین، مهارت زبانی چهارگانه را از طریق آموزش متون ادبیات عربی دریافت نموده‌اند و این برتری به استفاده از چه نوع شیوه آموزشی، در آن دانشگاه، باز می‌گردد.

بیان مسأله

با وجود پیشرفت‌های فراوان و بهبود روش‌های کارآمد، در دنیای معاصر، روش‌های مورد استفاده در آموزش زبان عربی و به خصوص در کسب مهارت‌های زبانی چهارگانه، تغییر چندانی نسبت به گذشته نکرده است. متون نظم و نثر عربی دوره جاهلی تا روزگار معاصر، در بیست و شش واحد، در مقاطع مختلف تحصیلی رشته زبان و ادبیات عربی به عنوان درس تخصصی و الزامی با هدف شناخت، فهم و تحلیل، توانایی در خواندن و شناخت سبک آن‌ها، برنامه‌ریزی شده است. «مهارت‌های چهارگانه زبانی و نحوه انتقال آنها به زبان‌آموز، بحث اصلی و فصل مشترک تمامی نظرات و شیوه‌هایی است که تاکنون در حوزه آموزش زبان خارجی مطرح شده است.» (استیون اسکاریو، ص ۷۰) بسیاری از نظریه‌پردازان همچون چستن کنت^۱ مهارت‌های خواندن را پایه و اساس مهارت‌های دیگر همچون شنیدن و گفتن و نوشتن دانسته‌اند. (چستن، ۱۳۷۸: ۲۰۴) پس میان مهارت‌های زبانی چهارگانه، ارتباط مستقیمی برقرار است. «رابطه استاد و دانشجو در رشته زبان و ادبیات عربی همانند دیگر رشته‌های زبان اساساً یک ارتباط مبتنی بر زبان است و تعاملات کلامی و نوشتاری آن‌ها حاصل کاربردهای مهارت‌های چهارگانه زبانی است، از سوی دیگر، مهم‌ترین منبع آموزشی یعنی کتاب‌های درسی (چه کتاب‌های سنتی و چه منابع الکترونیکی و صوتی) که حامل بیشترین محتوای درسی هستند، بر اساس مواد زبانی تدوین می‌شود، و ارزشیابی آموخته‌های یادگیرندگان هم، چه به صورت امتحان شفاهی و یا کتبی حاصل کاربرد زبان است.» (زندى، ۱۳۹۳: ۵۴)

بنابراین، می‌توان گفت توانایی در صحیح خوانی، به‌عنوان یکی از مهارت‌های چهارگانه زبانی و هدف تعیین‌شده، از سوی وزارت علوم، برای دروس نظم و نثر دوره‌های مختلف ادبیات عربی پایه و اساس مهارت‌های زبانی دیگر است. پژوهش پیش‌رو سعی دارد میزان تاثیر آموزش این متون را بر مهارت‌های چهارگانه زبانی یادگیرندگان زبان عربی، به‌عنوان زبان دوم بسنجد و از آنجایی که، کسب مهارت‌های چهارگانه زبانی، در گام نخست از یک‌سو باعث اشراف زبان‌آموز بر زبان مقصد (در فرایند یادگیری) و از سوی دیگر مقدمه و پایه یادگیری زبان می‌شود، اگر این یادگیری در برخی مراحل آموزش با مشکل مواجه شود و یا همه اهداف در نظر گرفته برای آن محقق نشود، مراحل بعدی یادگیری نیز با مشکل مواجه خواهد شد و

¹Chastain kenneth

یادگیرندگان زبان عربی نمی توانند آن را به شایستگی فرا بگیرند و اگر هم یادگیری میسر شود، همراه با نقص و ضعف خواهد بود. (حیدری، ۱۳۹۴: ۹۶)

پژوهش حاضر، بر اساس نظر دانشجویان و اساتید به روش میدانی و ابزار پرسشنامه و با استفاده از نرم افزار SPSS قصد دارد، با جمع آوری نحوه آموزش متون ادب عربی توسط استادان دانشگاه های علامه طباطبائی، خوارزمی، تهران و الزهرا نحوه تاثیرگذاری آموزش این متون را بر مهارت های چهارگانه دانشجویان ترم پنجم و بالاتر را، بررسی نماید و نهایتاً به مقایسه و تطبیق آموزش این متون بر هدف های پیش فرض بپردازد. از سوی دیگر در پی نشان دادن آن است که شیوه های آموزشی در حال اجرا از سوی استادان دانشگاه های مذکور، باعث تقویت کدام یک از مهارت های چهارگانه نزد دانشجویان می شود و در نهایت به کمک ضریب همبستگی پیرسون، شدت رابطه بین علاقه و تسلط دانشجویان بر متون ادبیات عربی را بررسی کند.

سؤالات پژوهش

- ۱- استادان تا چه اندازه با استفاده از متون ادبی عربی در صدد تقویت مهارت های چهارگانه زبانی دانشجویان هستند؟
- ۲- آموزش متون ادبی رشته زبان و ادبیات عربی موجب تقویت کدام یک از مهارت های چهارگانه زبانی دانشجویان می شود؟
- ۳- کدام عوامل را می توان از مهم ترین موانع آموزش متون ادبی و تقویت مهارت های چهارگانه زبانی دانست؟

فرضیه‌های پژوهش

- ۱- احتمالاً استادان در سطح متوسطی درصدد تقویت مهارت‌های چهارگانه زبانی دانشجویان دانشگاه‌های مذکور هستند.
- ۲- گمان می‌رود تدریس متون ادبی عربی بیشترین تأثیر مثبت را نسبت به مهارت‌های دیگر بر تقویت مهارت خواندن دانشجویان داشته باشد.
- ۳- به نظر می‌رسید که نبود بسته‌های آموزشی و چایگاه زبان عربی در ایران از موانع آموزش متون ادبی و تقویت مهارت‌های زبانی باشد.

اهداف پژوهش

هدف کلی این پژوهش، سنجش میزان تأثیر آموزش متون ادب عربی بر تقویت مهارت‌های چهارگانه زبان، در بین چهار دانشگاه ذکر شده، با استفاده از مطالعه مقایسه‌ای است تا جهت بهبود شیوه‌های آموزشی متون نظم و نثر عربی، گامی نو در افزایش مهارت‌های چهارگانه زبانی بردارد. مشخص نمودن میزان علاقه‌مندی دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی نسبت به متون ادبیات عربی و شیوه تدریس استادان و این که بیشترین تأکید آن‌ها در تدریس بر کدام مهارت‌ها می‌باشد و بیشترین ضعف در مهارت‌های زبانی به کدام عامل‌ها باز می‌گردد از اهداف جزئی پژوهش حاضر است.

پیشینه پژوهش

پژوهشی که به صورت مستقل به نقد و بررسی تأثیر آموزش متون ادبی بر مهارت‌های زبانی چهارگانه پردازد، یافت نشد. اما در زمینه نقد و بررسی برنامه درسی و مهارت‌های زبانی، مقالاتی نوشته شده است، که برخی از آنها عبارتند از:

- ۱- زهره شیبانی در پایان‌نامه خود با عنوان، «بررسی و نقد دروس مهارت شنیداری و نقش متون ادبی در تقویت این مهارت در رشته زبان و ادبیات عربی در دانشگاه‌های دولتی ایران»، به روش توصیفی-تحلیلی و پیمایشی، به بررسی دروس آزمایشگاه زبان عربی در سیزده دانشگاه کشور در بین زبان‌آموزان و مدرسان پرداخته است و در نهایت به این نتیجه رسیده است که علی‌رغم اهمیت ویژه مهارت شنیداری در آموزش زبان، این مهارت در دانشگاه‌های ایران تا حدود زیادی مورد بی‌توجهی قرار گرفته است و مهم‌ترین مشکلات

دروس آزمایشگاه زبان عربی مربوط به بخش سخت‌افزار، نرم‌افزار و تخصص اساتید است و همچنین شیوه‌های نوین آموزشی برای تدریس این دروس استفاده نمی‌شود و متون ادبی در تدریس این مهارت در ایران جایگاهی ندارد. پژوهش مذکور به بررسی دروس آزمایشگاهی و نقش متون ادبی بر مهارت شنیداری پرداخته؛ اما به تأثیر آموزش متون ادبی بر کل مهارت‌های زبانی اعم از: شنیدن، گفتن، نوشتن و خواندن توجهی نکرده و فقط به یک مهارت؛ یعنی شنیدن پرداخته است.

۲- عیسی متقی‌زاده و همکاران در مقاله‌ای با عنوان «تحلیل و بررسی عوامل ضعف دانشجویان رشته زبان و ادبیات عربی در مهارت‌های زبانی از دیدگاه استادان و دانشجویان این رشته»، به روش میدانی و با ابزار پرسشنامه به تحلیل و ریشه‌یابی ضعف دانشجویان در مهارت‌های زبانی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که برخلاف بسیاری از تصورهای دانشجویان نسبت به یادگیری مهارت‌های زبانی عربی بی‌انگیزه نیستند و این بی‌نشاطی آن‌ها به روش نامناسب تدریس، فقدان بسته‌های آموزشی، و کار آمد نبودن کلاس‌های آزمایشگاه زبان عربی باز می‌گردد. اما اینکه در نتایج پژوهش مذکور آمده است دانشجویان نسبت به یادگیری مهارت‌های زبانی بی‌علاقه نیستند بسیار نتیجه واضحی است و همه زبان‌آموزان می‌دانند که هدف از یادگیری زبان، تسلط بر مهارت‌های زبانی است. وجه تمایز پژوهش مذکور و پژوهش حاضر در این است که پژوهش مذکور به بررسی عوامل ضعف می‌پردازد و پژوهش حاضر در صدد ارائه الگویی مناسب جهت تقویت مهارت‌های چهارگانه زبانی است و همچنین پژوهش مذکور به موانع آموزش، به‌عنوان یکی از ارکان آموزش، می‌پردازد ولی پژوهش حاضر کل ارکان آموزش را مورد بررسی قرار می‌دهد.

۳- سهیلا محسنی‌نژاد، در پژوهشی تحت عنوان "مهاره المحادثة العربية علی مستوى البكالوريوس فی ایران" خلال سنوات ۱۳۶۰ الی ۱۳۹۰، به روش میدانی به بررسی مهارت صحبت کردن از میان مهارت چهارگانه دیگر در مقطع کارشناسی ارشد و شیوه‌های آموزشی این سال‌ها براساس نظر

استادان و دانشجویان پرداخته است و مهارت صحبت کردن را در طول این سالها در بین دانشجویان کارشناسی ارشد بسیار ضعیف شمرده است، اما به بررسی متون ادبی در مهارت-های چهارگانه زبانی پرداخته است، و فقط به یک مهارت یعنی صحبت کردن تکیه نموده است. همچنین جامعه آماری پژوهش مذکور دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد می باشد ولی جامعه آماری پژوهش حاضر دانشجویان مقطع کارشناسی است.

حجم و روش نمونه گیری

روش نمونه گیری، به صورت تصادفی - طبقه ای، می باشد. این تحقیق شامل دو گروه است: ۱- مدرسین متون ادبی (اعم از نظم و نثر دوره جاهلی تا دوره معاصر) در رشته زبان و ادبیات عربی در گروه های عربی چهار دانشگاه؛ ۲- دانشجویان ترم های پنجم و بالاتر مقطع کارشناسی رشته زبان و ادبیات عربی در دانشگاه های تهران، خوارزمی، علامه طباطبایی و الزهرا. انتخاب دانشجویان ترم پنجم و بالاتر از این رو بوده است که همه این دانشجویان حداقل واحدهایی از دروس مربوط به متون نظم و نثر را گذرانده باشند. پژوهش حاضر شامل ۹۲ نمونه است، ۸۰ نفر آن را دانشجویان ترم های پنجم و بالاتر گروه عربی در چهار دانشگاه، تشکیل می دهند، یعنی از هر دانشگاه ۲۰ نفر انتخاب شده است و ۱۲ نفر از استادان رشته زبان و ادبیات عربی دانشگاه های تهران، خوارزمی، علامه طباطبایی و الزهرا که هم اکنون به تدریس دروس مربوط به مهارت های زبانی مشغولند و یا تجربه تدریس در این زمینه را دارند، انتخاب شدند؛ یعنی از هر دانشگاه ۳ نفر انتخاب شده است.

ابزار پژوهش

ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق، پرسشنامه (خودساخته محقق) است. پرسشنامه روش بسیار ساختمانندی برای گردآوری داده ها است که در آن از هر پاسخگو مجموعه یکسانی از پرسش ها پرسیده می شود پرسشنامه پرکاربردترین روش گردآوری داده های پیمایش است. (متقی زاده، ۱۳۹۲: ۱۶۲) از آنجا که نمونه مشابه برای پرسشنامه این تحقیق وجود نداشت. نگارنده با مطالعه نظریه های زبان شناسان و نظریه پردازان حوزه آموزش زبان های خارجی، در

ابتدا محتوای پرسشنامه را سازماندهی نمود به این گونه که در ابتدا هدف بررسی در نظر گرفته شد و سپس فهرستی از عناوینی که باید راجع به آن‌ها اطلاعات جمع‌آوری شود تهیه شد. با توجه به اینکه متغیرهای مختلفی در تأثیر آموزش متون ادبی عربی بر مهارت‌های زبانی چهارگانه تأثیر می‌گذارد، برای تدوین این پرسشنامه ابتدا عوامل مؤثری که، در تأثیر این متون بر مهارت‌های زبانی، نقش دارند تهیه شد، سپس مؤلفه‌های مربوط به هر عامل مشخص شد و در نهایت گویه‌های مناسب برای سنجش هر مؤلفه تدوین شد.

پرسش‌نامه، برای دو گروه استادان و دانشجویان تدارک دیده شده است؛ و برای پرسشنامه از طیف لیکرت استفاده شده است، همچنین پرسشنامه اساتید دارای پنج سوال و پرسشنامه دانشجویان دارای بیست و دو سوال اصلی می‌باشد که یک سوال از پرسشنامه مربوط به دانشجویان بر عهده خود دانشجویان و به صورت آزاد طراحی شده تا بتوان لیستی از پیشنهادها را جهت بهبود آموزش متون نظم و نشر از دوره جاهلی تا معاصر بر مهارت‌های زبانی تهیه و چگونگی آموزش این متون را در دانشگاه‌های مذکور مشخص کرد، در ابتدا از دانشجویان خواسته شده تا مقطع تحصیلی، معدل و جنسیت خود را انتخاب نمایند. به منظور جویا شدن نظر یا عقیده دانشجویان، پاسخ‌ها به صورت داده‌های کیفی - ترتیبی در پنج گزینه خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم انتخاب شد، به گونه‌ای که سه سوال مربوط به هر کدام از انگیزه درونی، بیرونی، و میزان تسلط دانشجویان می‌باشد و دو سوال مربوط به هر کدام از مهارت‌های خواندن، نوشتن، و صحبت کردن را شامل می‌شود و شش سوال طیف گوش دادن را در پرسشنامه به خود اختصاص داده است.

متغیرهای پژوهش

متغیر مستقل: به متغیری گفته می‌شود که تبیین یا پیش‌بینی می‌شود یعنی متغیر مستقل توسط پژوهشگر انتخاب می‌شود تا تأثیر یا رابطه آن با متغیر دیگر اندازه‌گیری شود. در تحقیقات غیر

آزمایشگاهی متغیر مستقل توسط پژوهشگر دستکاری می‌شود تا تأثیر آن روی متغیر وابسته مشخص شود اما در تحقیقات آزمایشگاهی، متغیر مستقل توسط پژوهشگر دستکاری نمی‌شود ولی متغیری است که از پیش وجود دارد و فرض شده است که بر متغیر وابسته مؤثر است.» (دلاور، ۱۳۸۱: ۶)

متغیر مستقل پژوهش، آموزش متون ادبی عربی و متغیر وابسته، مهارت‌های زبانی چهارگانه می‌باشد. می‌توان متغیرهای مستقل را انگیزه درونی و بیرونی دانست که هر کدام عامل خاصی را در امر آموزش متون ادبی در بر می‌گیرد، درحالی که سؤالات مربوط به تسلط، مرحله اصلی و نهایی آموزش، یعنی یادگیری را مورد بررسی قرار می‌دهد، سؤالات مربوط به خواندن، نوشتن، صحبت کردن، و گوش دادن که تحت تأثیر آموزش است، متغیر وابسته محسوب می‌شود.

روایی پرسشنامه

از آنجایی که موضوع پژوهش، جدید بوده و قبلاً مورد بررسی قرار نگرفته است، برای بررسی روایی و طراحی پرسشنامه، از دیدگاه‌ها و نظرات اساتید و کارشناسان آموزش زبان عربی و علوم تربیتی استفاده شد؛ به طوری که پرسشنامه در اختیار پنج تن از اساتید (علیرضا کریمی، حمیدرضا میرحاجی، علی پیرانی شال، سید عدنان اشکوری و عبدالله حسینی) قرار گرفت و پس از اعمال نظرهای آن‌ها با کمی تغییرات، مورد استفاده قرار گرفت. در واقع، روش اعتبارسنجی این پرسش‌نامه با تکیه بر مرتبط بودن سؤال‌ها با مفاهیم مورد نظر و توجه به نظر کارشناسان این فن صورت گرفته است.

پایایی پرسش‌نامه

پایایی ابزارهای سنجش در پژوهش‌ها یکی از مهم‌ترین موضوعات روش‌شناختی است چرا که بدون آن نمی‌توان به نتایج مطالعات تجربی اعتماد کافی داشت. هماهنگی درونی بین آیتم‌ها و ضریب آلفای کرونباخ که بر پایه آن قرار دارد، از عمومی‌ترین شیوه‌های بررسی پایایی ابزارهای سنجش است. (مؤمنی و قیومی، ۱۳۹۲: ۶۷) برای اعتبار پرسشنامه از نمونه مقدماتی و از ۲۰ نفر از دانشجویان دانشگاه خوارزمی استفاده گردید که آلفای کرونباخ به شرح ذیل می‌باشد:

جدول شماره ۱-۲، میزان آلفای کرونباخ متغیرها

طیف‌ها	تعداد گویه	وزن گویه	مقدار آلفا کرونباخ
میزان علاقه و تسلط بر متون جاهلی	۲	۰-۵ ۱	٪۷۷۹
میزان علاقه و تسلط بر متون عباسی	۲	۰-۵ ۱	٪۷۸۹
میزان علاقه و تسلط بر متون مملوکی تا معاصر	۲	۰-۵ ۱	٪۸۹۷
مهارت شنیدن	۵	۰-۵ ۱	٪۸۲۹

براساس جدول ۱-۲، میزان آلفای به دست آمده، مربوط به متغیرهای علاقه و تسلط بر متون دوره جاهلی ۷۷۹ درصد است، و میزان علاقه و تسلط بر متون دوره عباسی برابر با ۷۸۹ درصد می باشد و این درحالی است که میزان علاقه و تسلط بر متون ادبی، از دوره مملوکی تا دوران معاصر ۸۹۷ درصد است، و اما میزان آلفای متغیر شنیدن برابر با ۸۲۹ درصد به دست آمده است، با توجه به اینکه سنجش آلفا فقط در موافقی می تواند میزان پایایی پرسشنامه را مشخص نماید که متغیرهای پژوهش به صورت طیف‌هایی مرتبط به هم باشند در نتیجه پژوهش حاضر به سنجش طیف‌های فوق می پردازد تا به درصد دقیق آلفا دست یابد، با توجه به اینکه پرسشنامه‌ها خود ساخته محقق بوده و از پیش طراحی شده نمی باشد، میزان آلفای به دست آمده درصدهای مناسبی می باشد و از استاندارد مناسبی برخوردار می باشد.

روش اجراء

قبل از اجرای پرسشنامه برای آشنایی بیشتر دانشجویان نسبت به اهمیت پژوهش ودقت در نحوه تکمیل پرسشنامه توضیحاتی در اختیار دانشجویان قرار گرفت و در نهایت از آنها خواسته شد به دقت پاسخ دهند و تا حد امکان سؤالی را بی جواب نگذارند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش به کمک نرم‌افزار Spss انجام می‌شود و جهت مقایسه دقیق پرسشنامه‌های چهار دانشگاه و مشخص نمودن برترین شیوه آموزش، از نتایج آزمون F و خی دو استفاده می‌شود. همچنین برای تعیین شدت و جهت تعیین رابطه میان علاقه دانشجویان به متون ادبیات عربی و تسلط آن‌ها از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده و نتایج آزمون‌ها در فصل چهارم وارد شده است.

تعریف آزمون

آزمون ابزاری است که جهت توصیف کمی درجه یا میزان یادگیری افراد تحت شرایط استاندارد و یکسان به کار گرفته می‌شود. آزمون‌های تحصیلی، شامل مجموعه‌ای از سؤالات هستند که برای سنجش یک بعد از دانش یا مهارت و توانایی‌های شناختی مورد استفاده قرار می‌گیرند. (ام هالادینا، ۱۳۹۴: ۱۳)

آزمون خی دو:

این آزمون از نوع ناپارامتری است و برای ارزیابی همقواری متغیرهای اسمی یا رتبه‌ای به کار می‌رود. تنها راه حل موجود برای آزمون همقواری در مورد متغیرهای مقیاس اسمی با بیش از دو مقوله است. (همان، ۲۶). بنابراین کاربرد زیادتری نسبت به آزمون‌های دیگر دارد. این آزمون نسبت به حجم نمونه حساس است.

آزمون F (تحلیل واریانس چند متغیره)

این آزمون تعمیم یافته آزمون t می‌باشد و برای ارزیابی یکسان بودن یا یکسان نبودن دو جامعه و یا چند جامعه به کار برده می‌شود. در این آزمون واریانس کل جامعه به عوامل اولیه آن تجزیه می‌شود. به همین دلیل به آن آزمون آنالیز واریانس نیز می‌گویند. وقتی بخواهیم به جای

دو جامعه، هم‌قوارگی چند جامعه را توأم با هم مقایسه نماییم از این آزمون استفاده می‌شود. چون مقایسه میانگین‌های چند جامعه با آزمون t بسیار مشکل است. مقایسه میانگین‌ها و هم-قوارگی چند جامعه به وسیله این آزمون F یا $nova$ راحت‌تر از آزمون t امکان‌پذیر است.» (همان، ۲۰ و ۳۶)

ضریب همبستگی پیرسون

این روش، از روش‌های پرکاربرد جهت تعیین رابطه بین دو متغیر محسوب می‌شود و با علامت r نمایش داده می‌شود. این ضریب به منظور بررسی رابطه بین متغیر فاصله‌ای یا نسبی مورد استفاده قرار می‌گیرد و مقدار آن همواره بین -1 و $+1$ در نوسان است.» (بریس، ۱۳۹۶: ۹۲-۸۰)

چنانچه مقدار به دست آمده مثبت باشد به معنای این است که تغییرات در هر دو متغیر به طور هم جهت اتفاق می‌افتد. به عبارت دیگر با هر گونه افزایش در مقدار یک متغیر، مقدار متغیر دیگر نیز افزایش پیدا می‌کند و بر عکس. اما چنانچه مقدار r منفی باشد بیانگر این نکته است که دو متغیر در جهت عکس هم‌دیگر حرکت می‌کنند. یعنی با افزایش یک متغیر، مقادیر متغیر دیگر کاهش می‌یابد و بر عکس. اگر مقدار به دست آمده برای ضریب همبستگی صفر باشد به معنای این است که هیچگونه رابطه‌ای بین دو متغیر وجود ندارد. اگر مقدار r برابر $+1$ باشد، بیانگر همبستگی مثبت کامل و اگر برابر -1 باشد نشان دهنده همبستگی کامل منفی بین دو متغیر است. (همان، ۹۲)

جمعیت‌شناسی نمونه‌ها

در این بخش یافته‌های توصیفی از ویژگی‌های پاسخگویان مانند جنسیت و ترم تحصیلی ارائه می‌شود.

جدول شماره ۳-۱ ویژگی جمعیت‌شناسی دانشجویان

متغیر	ابعاد	فراوانی	درصد معتبر
ترم تحصیلی	ترم پنجم	۳۴	۴۲/۵
	ترم ششم	۱۹	۳۶/۳
	هفتم و بالاتر	۱۵	۱۸/۸
	بی پاسخ	۲	۲/۵
	کل	۸۰	٪۱۰۰
معدل	۱۲-۱۴	۱۴	۱۷/۵
	۱۵-۱۷	۴۵	۵۶/۳
	۲۰-۱۷	۱۹	۲۳/۸
	بی پاسخ	۲	۲/۵
	کل	۸۰	٪۱۰۰
جنسیت	مرد	۱۷	۲۱/۳
	زن	۶۲	۷۷/۵
	بی پاسخ	۱	۱/۳
	کل	۸۰	٪۱۰۰

نتایج تحلیلی - توصیفی اطلاعات نشان می‌دهد ۴۲/۵ درصد دانشجویان چهار دانشگاه ترم پنجم، ۳۶/۳ درصد آنها ترم ششم، ۱۸/۸ ترم ششم و بالاتر بودند. ۱۷/۵ درصد دانشجویان معدل بین ۱۲-۱۴، ۵۶/۳ درصد معدل بین ۱۵-۱۷، و ۲۳/۸ بین ۲۰-۱۷ قرار داشتند. ۲۱/۳ درصد مرد و ۷۷/۵ درصد زن بودند. ۲/۵ درصد بی پاسخ ترم تحصیلی و معدل، و ۱/۳ درصد در جنسیت مشاهده شد. جامعه آماری پژوهش حاضر، براساس این اطلاعات بیشترین درصد بین ترم‌های ششم و بالاتر و با معدل بین ۲۰-۱۵ قرار داشتند.

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول: احتمالاً استادان در سطح متوسطی درصد کسب تقویت مهارت‌های چهارگانه زبانی دانشجویان دانشگاه‌های مذکور هستند.

جهت سنجش این فرضیه از آزمون F استفاده شده است. در این فرضیه بر نقش مدرس توجه شده است براساس جدول ۱-۲، مقدار F و سطح معناداری $\text{sig} >$ به دست آمده همه استادان، در حد خیلی کم، درصد افزایش مهارت های چهارگانه زبانی نزد دانشجویان می باشند، همچنین با توجه به نتایج آزمون LSD بین دانشگاه های تهران: علامه و خوارزمی و تهران، الزهراء تفاوت معنادار وجود دارد. یعنی از نظر میزان تأثیرگذاری استادان تهران بر مهارت های چهارگانه نسبت به دانشگاه علامه و الزهراء تفاوت وجود دارد. استادان دانشگاه تهران نسبت به دو دانشگاه مذکور، کمتر درصد تقویت مهارت های چهارگانه زبانی می باشند. همچنین دانشگاه تهران و خوارزمی در مراتب بعدی از دانشگاه علامه و الزهراء قرار گرفته اند و کمتر به این امر اهتمام ورزیده اند.

جدول شماره ۱-۲، نتایج آزمون F میزان تأثیرگذاری استادان در تقویت مهارت چهارگانه زبانی دانشجویان

دانشگاه	متغیر وابسته	متغیر مستقل	میانگین	انحراف معیار	F مقدار	سطح معناداری
تهران	مهارت های زبانی	استادان	۱۳,۷۳٪	۳,۸۵٪	۵,۴۲۲٪	۰,۰۲٪
خوارزمی	مهارت های زبانی	استادان	۱۴,۶۸٪	۳,۶۳٪		
علامه	مهارت های زبانی	استادان	۱۷,۷۵٪	۳,۴۳٪		
الزهراء	مهارت های زبانی	استادان	۱۶,۷۷٪	۲,۹۲٪		

فرضیه دوم: گمان می‌رود تدریس متون ادبی بیشترین تاثیر مثبت را بر مهارت خواندن داشته باشد. جهت سنجش این فرضیه به تفکیک برای سه مهارت نوشتن، گوش دادن و صحبت کردن از آزمون خبی دو، و برای تحلیل مهارت گوش دادن از آزمون F استفاده شده است.

جدول شماره ۲-۲، نتایج آزمون خبی ۲ تسلط بر مهارت نوشتن در بین چهار گروه

دانشگاه	خیلی کم	کم	میزان خبی دو	P
تهران	۱۷	۳	٪۱,۷	٪۶,۳۶
خوارزمی	۱۸	۲		
علامه	۱۵	۵		
الزهرا	۱۶	۳		
مجموع	۷۹			

با توجه به جدول شماره ۲-۲، آزمون خبی ۲ به دست آمده حاصل از مقایسه فراوانی چهار گروه در پنج طبقه، متغیر تحصیلات برابر با ۱,۷ درصد می‌باشد و میان متغیر نوشتن و دانشگاه‌ها میزان درجه آزادی برابر با ۶,۳۶ درصد می‌باشد. بنابراین چهار گروه مورد مطالعه از نظر میزان مهارت بر نوشتن تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

جدول شماره ۲-۳، نتایج آزمون خبی ۲ تسلط بر مهارت صحبت کردن

دانشگاه	مقدار				مقدار خبی دو	P
	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد		
تهران	۸	۸	۴	۰	٪۱۱,۸۱	٪۰,۲۲
خوارزمی	۶	۱۱	۲	۱		
علامه	۸	۴	۷	۰		
الزهرا	۱۱	۵	۴	۰		
مجموع	۳۳	۲۸	۱۷	۱		

بر اساس جدول شماره ۲-۳، آزمون خبی دو برابر با ۱۱,۸۱ درصد می‌باشد و درجه آزادی برابر با ۰,۲۲ درصد می‌باشد که نشان می‌دهد میان گروه‌های مورد مطالعه و سطح مهارت آن‌ها بر

مهارت صحبت کردن تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارتی دانشجویان چهار دانشگاه در حد کم و خیلی کم بر مهارت صحبت کردن با کمک متون ادبی عربی دست یافته اند.

جدول شماره ۴-۲، نتایج آزمون خی دو میزان تسلط دانشجویان بر مهارت خواندن

P	مقدار خی دو	مقدار					دانشگاه
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
٪۲۶۱	٪۱۴،۵۴	۰	۵	۹	۴	۲	تهران
		۲	۵	۱۲	۰	۰	خوارزمی
		۲	۲	۱۱	۴	۱	علامه
		۲	۶	۱۰	۰	۲	الزهرا
		۶	۱۸	۴۲	۸	۵	مجموع

براساس جدول ۴-۲، آزمون خی دو برابر با ۱۴،۵۴ درصد می باشد و میزان درجه آزادی برابر با ۲۶۱ درصد می باشد که نشان می دهد میان گروه ها و میزان تسلط بر مهارت خواندن تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارتی میانگین بین گروه ها تقریباً برابر هستند و تفاوت فراوانی میان میزان تسلط دانشجویان بر مهارت خواندن نسبت به یکدیگر وجود ندارد.

جدول شماره ۵-۲، نتایج آزمون F تسلط بر مهارت گوش دادن

دانشگاه	متغیر وابسته	متغیر مستقل	میانگین	انحراف معیار	مقدار F	سطح معناداری
تهران	مهارت گوش دادن	آموزش	٪۸،۷۷	٪۲،۶۲	٪۳،۳۸۵	٪۰،۲۳
خوارزمی	مهارت گوش دادن	آموزش	٪۶،۱۵	٪۲،۴۱		
علامه	مهارت گوش دادن	آموزش	٪۶،۷۳	٪۳،۲۸		
الزهرا	مهارت گوش دادن	آموزش	٪۷،۹۴	٪۲،۷۷		

براساس جدول شماره ٥-٢، مقدار F به دست آمده نشان می‌دهد که بین آموزش متون ادبی عربی و مهارت گوش دادن رابطه معناداری وجود دارد؛ یعنی آموزش متون ادبی عربی در تقویت مهارت گوش دادن تأثیر مثبت دارد. هر چه آموزش متون ادبی عربی با کیفیت‌تر صورت گیرد میزان تسلط دانشجویان بر مهارت گوش دادن بیشتر تقویت می‌شود. براساس نتایج آزمون LSD میزان تسلط بر مهارت گوش دادن در دانشگاه تهران با دانشگاه علامه و خوارزمی تفاوت معناداری دارد؛ به تعبیری طبق نتایج حاصل از نظر استادان و دانشجویان، تسلط دانشجویان دانشگاه تهران بیشتر از سایر دانشگاه‌های مذکور است.

با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون‌ها و سطح معناداری به دست آمده، مشخص شد که آموزش متون ادبی در بین چهار گروه مورد مطالعه بر مهارت گوش دادن بیشترین تأثیر را دارد. پس با این وجود این فرضیه نیز رد می‌شود. برخلاف نظر وزارت علوم و مطابق با نتایج حاصل از نظر استادان و دانشجویان مشخص شد که آموزش متون ادبی در تقویت مهارت شنیدن مؤثر می‌باشد.

فرضیه سوم: به نظر می‌رسید که نبود بسته‌های آموزشی و جایگاه زبان عربی در ایران از موانع آموزش متون ادبی و تقویت مهارت‌های زبانی باشد.

شناخت هر چه بهتر عوامل ایجاد کننده و یا افزایش دهنده چالش در تدریس، از ضروریات هر نظام آموزشی است که باعث جلوگیری از به هدر رفتن منابع مادی و معنوی می‌شود. جلوگیری از این امر موجب خواهد شد که نظام آموزشی بتواند به موفقیت‌های تحصیلی بیشتری برسد و زمانی که تأثیر امری یا شیء بر شیء دیگر مورد سنجش است لازم است تا موانعی که باعث ایجاد سد در مقابل مدرسان و حتی پیشرفت تحصیلی دانشجویان می‌شود، مورد سنجش قرار گیرد تا به نحوی باعث ریشه‌یابی مشکلات آموزش ادبیات عربی و در نهایت بهبود وضعیت فعلی دانشجویان شود. در برخی از پرسش‌های مربوط به این مؤلفه از رویکرد کنشی آموزش استفاده شده است تا شرایط کشور در اجتماع در نظر گرفته شود. بنابراین از استادان خواسته شد تا مشخص نمایند چه اندازه موانع احتمالی آموزش متون ادبیات عربی که در زیر آورده شده تأثیر سوء بر روند آموزش می‌گذارد.

جدول شماره ۶-۲ درصد معتبر موانع آموزش متون ادبی عربی بر تقویت مهارت های چهارگانه زبانی

مؤلفه	روش های تدریس	بی توجهی مدرسان به مهارت های زبانی در تدریس متون نظم و نثر	بی انگیزگی مدرسان	جایگاه زبان عربی	نگرش دانشجویان به کاربرد متون ادبی	نبود بسته های آموزشی
درصد معتبر	خیلی زیاد	۵۸,۳	۵۰	۴۱,۷	۸,۳	۳۳,۳
	زیاد	۲۵	۳۳,۳	۴۱,۷	۵۸,۳	۳۳,۳
	متوسط	۱۶,۷	۱۶,۷	۸,۳	۳۳,۳	۱۶,۷
	کم	-	-	۱۶,۷	-	۱۶,۷
از دست رفته	خیلی کم	-	-	-	-	-
	از دست رفته	-	-	-	-	۸,۳

طبق جدول ۶-۲، ۱۶,۷ درصد از استادان معتقدند که روش های تدریس متون ادبیات عربی در حد متوسط، ۲۵ درصد در حد زیاد و ۵۸,۳ درصد در حد خیلی زیاد بر آموزش متون ادبیات عربی تأثیر می گذارد. بنابراین روش های تدریس استادان برای تدریس متون ادبی مناسب نمی باشد. ۱۶,۷ درصد از استادان معتقدند، بی توجهی مدرسان به مهارت های زبانی در تدریس متون ادبیات عربی در حد متوسط، ۳۳,۳ درصد در حد زیاد و ۵۰ درصد آنان مقدار خیلی زیاد می تواند اثر سوء بر آموزش این متون بگذارد. در این پرسش به نقش مدرس و امر تدریس که نقش بسزایی در جهت دادن دانشجویان و کسب مهارت آنها دارد، توجه شده است. ۸,۳ درصد از استادان معتقدند که بی انگیزگی استادان در حد متوسط، ۴۱,۷ درصد در حد زیاد و ۵۰

درصد در حد خیلی زیاد می‌تواند بر آموزش متون ادبی اثر سوء بگذارد. بنابراین بی‌انگیزگی استادان در حد زیاد و خیلی زیاد بر آموزش متون اثر سوء می‌گذارد. ۱۶,۷ درصد از استادان معتقدند که جایگاه زبان عربی در ایران در حد کم، ۴۱,۷ درصد در حد زیاد و خیلی زیاد می‌تواند بر آموزش متون نظم و نثر اثر سوء داشته باشد. بنابراین جایگاه زبان عربی در ایران نقش مهمی در آموزش ادبیات عربی دارد. همچنین براساس آنچه در جدول آمده ۳ درصد از استادان مقدار متوسط، ۵۸,۳ درصد مقدار زیاد و ۳۳,۳ درصد خیلی زیاد معتقدند که نگرش دانشجویان نسبت به کاربرد متون ادبی می‌تواند در حد زیادی بر آموزش و امر یادگیری این متون اثر سوء بگذارد. ۱۶,۷ درصد از استادان معتقدند که نبود بسته‌های آموزشی در حد کم و متوسط، ۳۳,۳ درصد در حد زیاد و خیلی زیاد می‌تواند در آموزش متون ادبی اثر سوء داشته باشد. بنابراین تأثیر نبود مواد آموزشی مناسب زیاد می‌باشد.

بنابراین می‌توان مهم‌ترین موانع در آموزش متون ادبی عربی را به ترتیب زیر دانست:

۱. روش‌های تدریس
۲. بی‌انگیزگی استادان
۳. بی‌توجهی مدرسان به مهارت‌های زبانی در تدریس متون نظم و نثر،
۴. جایگاه زبان عربی
۵. نگرش دانشجویان به کاربرد متون ادبی
۶. نبود بسته‌های آموزشی

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی نقش آموزش متون ادب عربی بر مهارت‌های چهارگانه زبانی می‌پردازد. براساس آنچه در رابطه با آموزش آمده است، آموزش متشکل از سه عنصر اصلی یعنی هدف، روش، و شرائط محدود کننده است. براین اساس، ارکان آموزش برابر است با: هدف؛ یعنی مهارت‌های زبانی، روش که مبتنی بر نحوه آموزش، موارد و وسایل، همچنین شرایط محدود کننده، که در قسمت موانع آموزش وارد شده است، اما زمانی که قرار است محدودیت‌های مسأله‌ای مشخص گردد ناخواسته شرایطی پیش می‌آید که بایستی به نقد

و بررسی آن مسأله نیز پرداخت؛ یعنی پژوهش حاضر علاوه بر تأثیر آموزش، به نقد آموزش این متون، نیز می‌پردازد، به تعبیری زمانی که در یکی از این ارکان آموزش، خللی ایجاد شود آموزش و نتیجه آموزش دچار ضعف می‌شود. به‌طور کلی، نتایج پژوهش به این صورت است که آموزش متون ادبی تأثیر بسیار زیادی بر مهارت‌های چهارگانه زبانی دارد، اما استادان در حدّ خیلی کم در صدد تقویت این مهارت‌ها هستند و بر اساس نتایج، تفاوت معناداری بین دانشگاه تهران، خوارزمی، علامه و الزهرا در میزان تلاش مدرس بر تقویت مهارت‌های چهارگانه زبانی وجود دارد. یعنی استادان دانشگاه علامه بیشترین و تهران کمترین توجه را بر تقویت مهارت‌های زبانی با کمک متون ادبی عربی دارند. همچنین هیچ کدام از مهارت‌های چهارگانه جز مهارت گوش دادن به کمک آموزش متون ادبی نزد دانشجویان تقویت نشده است و استادان بر این عقیده هستند که آموزش متون ادبی عربی بر مهارت خواندن تأثیر دارد. این درحالی است که تکنیک‌های موجود را جهت تقویت این مهارت به‌کار نمی‌گیرند. از سوی دیگر براساس نتایج، رابطه معناداری میان آموزش متون ادبی و افزایش مهارت شنیدن وجود دارد. این موضوع نیز به نوبه خود متناقض با اهداف پیش‌فرض وزارت علوم می‌باشد. براساس نتایج به-دست آمده، در هدف و روش‌ها خلل وجود دارد یعنی اولاً از نظر استادان و دانشجویان آموزش متون ادبی عربی می‌تواند بر مهارت‌های زبانی تأثیر مثبت بگذارد اما در عمل این امر اتفاق نمی‌افتد؛ یعنی استادان در صدد تقویت مهارت دانشجویان نمی‌باشند و از هیچ یک از فنون آموزشی که در سؤالات پرسیده شده است استفاده نمی‌نمایند. ثانياً پژوهش حاضر به رکن سوم آموزش متون ادبی یعنی محدودیت‌های آموزش نیز پرداخته است که طبق نظر استادان پیش از هر عامل دیگری عواملی چون روش‌های تدریس، بی‌انگیزگی مدرسان و بی‌توجهی مدرسان بر تقویت مهارت‌های زبانی در آموزش این متون مشخص شد. استادان چهار دانشگاه معتقد هستند در ابتدا روش‌های تدریس و بی‌انگیزگی مدرسان متون ادبی عربی و سپس بی‌توجهی به مهارت‌های زبانی در تدریس متون ادبی عربی را می‌توان از عواملی دانست که باعث سوءاثر

در آموزش این متون و تقویت مهارت‌های زبانی است. اما نکته مثبت آموزشی‌ای که پژوهشگر در دانشگاه تهران مشاهده نمود در حوزه طراحی آموزشی یا همان برنامه‌ریزی آموزشی بود که این متون در اواسط دوره کارشناسی یعنی از ترم پنجم و بالاتر در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرد. این مسأله‌ای است که بارها، هم از زبان خود دانشجویان شنیده شده است و هم انواع پژوهش‌ها، از جمله مقالات و پایان‌نامه‌ها آن را به صراحت نشان داده‌اند. اما در بحث روش‌های آموزشی درحال حاضر روش مورد استفاده در آموزش متون ادبی عربی در کل کشور روش مستقیم است. در این روش که از سالیان دراز مورد استفاده نظام آموزشی قرار گرفته (طبق تاریخچه‌ای که در مورد آموزش زبان عربی و سابقه آن در ایران آمده است)، حتی در دانشگاه‌ها، که به‌عنوان مراکز عالی آموزش آن‌ها را می‌شناسیم، نیز ضعف وجود دارد. روش آموزشی مورد استفاده در این دانشگاه‌ها نمایشی و به‌صورت رویکرد شنیداری-دیداری می‌باشد که این رویکرد جز رویکردهای قدیمی وضعیف آموزشی زبان است؛ یعنی دانشجویان فقط مطالب درسی را می‌شنوند یا می‌بینند؛ اما یک زبان‌آموز پس از فارغ‌التحصیلی فقط بیننده یا شنونده نخواهد بود. پس جای شگفتی هم نباید باشد که نتایج حاصل از محدودیت‌های آموزش متون ادبی، روش تدریس و بی‌توجهی به تقویت مهارت‌های زبانی باشد. همچنین در امر یادگیری به عواملی چون رسانه و انگیزه نیز توجه نمی‌شود. این درحالی است که بسیاری از نظریه‌های یادگیری زبان خارجی درباره تقویت مهارت‌های چهارگانه، بر استفاده از آن تأکید دارند و با توجه به سابقه دیرینه آموزش زبان عربی در ایران جای تعجب است که چرا در این حوزه فعالیت بسیار کمی انجام شده است.

پیشنهادها

شاید مهم‌ترین راهکاری که بتوان در زمینه بهبود آموزش مهارت‌های زبانی ارائه داد؛ تصویب طرح‌ها و پژوهش‌های میدانی برای بررسی مشکلات موجود و نیز حمایت همه‌جانبه بانیان عرصه آموزش باشد. برای پرسشنامه مذکور سؤال آخر به‌صورت تشریحی و باز، طراحی شده بود و جمع بندی و درون مایه کل پیشنهادها دانشجویان چهار دانشگاه و روش آموزشی‌ای که مربوط به پیشنهادها می‌باشد (که در مقابل آن ذکر شده) به‌صورت ذیل خلاصه می‌شود. برخی از پیشنهادها دانشجویان مربوط به متون ادبیات صرف نبوده است و محقق صرفاً انتقال دهنده این پیشنهادها می‌باشد:

- ✓ ادغام دروس مربوط به مهارت زبانی تحت عنوانی واحد وعدم تفکیک تدریس مهارت های چهارگانه. (توجه به برنامه ریزی درسی)
- ✓ دور کردن دانشجویان از تکرار کلیشه ای و تقلیدی مطالب و تقویت روحیه نقادانه در آنها. (آموزش به روش اکتشافی، رویکرد حل مسئله، تکرار و درنگ گفتمان شنیداری)
- ✓ ایجاد کلاس های مکالمه بیشتر و استفاده از زبان های معاصر برای دانشجویان در مقطع کارشناسی و انتقال متون ادبی قدیمی تر به مرحله کارشناسی ارشد. (توجه به غایت های پرورشی).
- ✓ آموزش لهجه های مختلف.
- ✓ استفاده از استادان متخصص هر درس که بتواند بهترین آموزش و بازخورد را از کلاس ها داشت (نقش مدرس).
- ✓ برای افزایش مهارت دانشجویان به جای روخوانی متون قدیمی و بیان کلمات دشوار آنها به صورت دقیق ترجمه و جملات ساده تری بیان نمایند (یادگیری اطلاعات کلامی).
- ✓ استفاده استادان از روش آموزشی نوین و کنار گذاشتن روش های قدیمی؛ تدریس به گونه ای باشد که دانشجو به زبان عربی، در رابطه با مطلب توضیح دهد. (توجه به استفاده از روش های آموزشی نوین به جای استفاده از رویکرد شنیداری-دیداری)
- ✓ جداسازی متون نظم و نثر از یکدیگر.
- ✓ افزایش مواد و وسائل آموزشی جدید و جایگزین نمودن آنها با منابع قدیمی بروزرسانی منابع فرعی و اصلی این متون. (توجه به مواد آموزشی)
- ✓ تدریس متونی که از کلمات مهجور کمتری برخوردارند به جای متون دشوار دارای کلمات مهجور. (یادگیری اطلاعات کلامی).

منابع و مأخذ

- عبد الأمير به نقل از متقی زاده، منهجیه البحث تقنيات ومناهج، بیروت، دار الهادی، ۲۰۰۷م.
- ام هالادینا، توماس، (۱۳۹۴هـ-ش)، ساخت و اعتباریابی سوال های چند گزینه ای، مترجم ها مطیعی لنگرودی وهمکاران، چاپ اول، تهران، چوک آشتیان.
- استیون اسکاریو، مایکل، (۱۳۹۴هـ-ش)، نظریه برنامه درسی ایدئولوژی برنامه درسی، رضا رأفتی و محسن فرمهنی فراهانی، آبیژ.
- بریس نیکلا وهمکاران، (۱۳۹۶هـ-ش)، تحلیل داده های روان شناسی با برنامه SPSS، خدیجه علی آبادی و علی صمدی، نشر دوران، ویرایش سوم.
- دلاور، علی، (۱۳۸۱هـ-ش)، مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی واجتماعی، تهران ارسباران.
- سیف، علی اکبر، (۱۳۸۰هـ-ش)، روان شناسی تربیتی، محسن ثلاثی، ارجمند، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- کنت، چستن، (۱۳۷۸هـ-ش)، گسترش مهارت های آموزش زبان دوم (تئوری و عملی)، ترجمه محمود نورمحمدی، ج ۱، تهران: رهنما.
- مؤمنی منصور و علی فعال قیومی، (۱۳۹۲هـ-ش)، تحلیل های آماری با استفاده از SPSS، تهران، کتاب نو.
- اسفیجانی، اعظم، (بهمن ۱۳۸۱هـ-ش)، بررسی تأثیر آموزش به کمک شبکه های اطلاع رسانی بر انگیزش تحصیلی دانش آموزان دختر سال دوم راهنمایی منطقه چهارده آموزش و پرورش شهر تهران در سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱، دانشگاه خوارزمی.
- زندى، بهمن، (۱۳۹۳ش)، زبان شناسی تربیتی به مثابه حوزه پرورشی میان رشته ای، فصلنامه میان رشته ای در علوم انسانی، دوره ششم، شماره ۴، صص ۵۰-۶۸.
- شیبانی، زهره، (۱۳۹۱هـ-ش)، بررسی و نقد دروس مهارت شنیداری و نقش متون ادبی در تقویت این مهارت در رشته زبان و ادبیات عربی در دانشگاه های دولتی ایران، دانشگاه تربیت مدرس.
- شورای برنامه ریزی آموزش عالی وزارت علوم، سرفصل بازننگری رشته زبان و ادبیات عربی در دانشگاه ها، ۱۳۸۹هـ-ش.
- علی رضا حیدری وهمکاران، (تابستان ۱۳۹۴هـ-ش)، رابطه انگیزش تحصیلی وانگیزه پیشرفت با محیط آموزشی دانشجویان دختر، فصلنامه علمی - پژوهشی زن و فرهنگ، سال ششم، شماره ۲۴، صص ۹۵-۱۰۷.
- فلاح به نقل از متقی زاده، (۲۰۰۸)، أسالیب تدريس اللغة العربية، منشورات جامعة القدس المفتوحة: فلسطين.

متقی زاده، عیسی، (بهار ۱۳۹۲)، ارزیابی میزان موفقیت بخش متون عربی عمومی سال سوم دبیرستان از دیدگاه دبیران و دانش آموزان (مطالعه موردی شهرستان پیرانشهر)، شماره ۲۶، ص ۱۵۱-۱۷۶.
میرحاجی، حمیدرضا، (۱۳۸۵ه-ش) فرایند معنایابی در زبان عربی، مجله زبان و ادب، شماره ۲۹، ص ۵۵-۱۲۸.

Sources and references:

- Abd al-Amir quoted by Motaghi Zadeh, Research Methodology, Technologies and Methods, Beirut, Dar Al-Hadi, 2007.
- M. Haladina, Thomas, (2014-2018), construction and validation of multiple-choice questions, Subti Langroudi et al. translators, first edition, Tehran, Chowk Ashtian.
- Steven Scario, Michael, (2014-2018), Curriculum Theory, Curriculum Ideology, Reza Rafati and Mohsen Fermehini Farahani, Aizh.
- Brace, Nikola et al., (2016), psychological data analysis with spss program, Khadijah Aliabadi and Ali Samadi, Duran Publishing, third edition.
- Delavar, Ali, (2002), Theoretical and practical foundations of research in humanities and social sciences, Tehran, Arsbaran.
- Saif, Ali Akbar, (2001), educational psychology, Mohsen Talasi, Arjmand, Payam Noor University Publications.
- Kent, Chastan, (1999), Development of second language teaching skills (theoretical and practical), translated by Mahmoud Noormohammadi, vol.1, Tehran: Rahmana.
- Momeni Mansour and Ali Akif Qayyomi, (2013), statistical analysis using spss, Tehran, New Book.
- Sufijani, Azam, (February 2002), investigating the effect of education with the help of information networks on the academic motivation of female students of the second year of middle school in the 14th education district of Tehran in the academic year of 2002-2003 Khwarazmi University.
- Zandi, Bahman, (2013), Educational Linguistics as an Interdisciplinary Field of Education, Interdisciplinary Quarterly in Humanities, 6th Volume, Number 4, pp. 50-68.
- Shibani, Zohra, (2012), review and criticism of listening skill courses and the role of literary texts in strengthening this skill in the field of Arabic language and literature in Iranian public universities, Tarbiat Modares University.
- Higher Education Planning Council of the Ministry of Science, the title of the review of Arabic language and literature in universities, 2009

Ali Reza Heydari et al., (Summer 2014), the relationship between academic motivation and motivation to progress with the educational environment of female students, Women and Culture Scientific-Research Quarterly, 6th year, number 24, pp. 107-95.

Falah, quoted by Motaghizadeh, (2008), Teaching Methods of Arabic Language, Manifestos of Al-Quds Open University: Palestine.

Motaghi Zadeh, Isa, (Spring 2013), evaluating the success rate of general Arabic texts in the third year of high school from the teachers' and students' point of view (a case study of Piranshahr city), number 26, pp. 151-176.

Mirhaji, Hamidreza, (1385 AH) The process of finding meaning in the Arabic language, Language and Literature Magazine, No. 29, pp. 128-55

دراسة دور نصوص الأدب العربي في تنمية المهارات اللغوية الأربعة

(أقسام اللغة العربية وآدابها في جامعات طهران، وخوارزمي، والزهاء والعلامة الطباطبائي أنموذجاً)

نوع المقالة: أصيلة

۱. دکتورا في اللغة العربية وآدابها، أستاذ زائر بجامعة فرهنگيان، معلّم في وزارة التربية والتعليم، إيران، لردجان
۲. خريجة الماجستير، معلّمة في وزارة التربية والتعليم، إيران، كوهرنك

الملخص

الدراسة الحالية أجرت بحثاً مقارناً لدور تدريس النصوص الأدبية العربية في تقوية المهارات اللغوية الأربعة لدى الطلاب في الجامعات الأربع؛ طهران وخوارزمي والعلامة طباطبائي والزهرآء بناء على آراء الطلاب والأساتذة في هذه الجامعات. فلذلك قد سعى هذا البحث دراسة طرق تعليم الأدب العربي في بكالوريوس اللغة العربية و آدابها، بتقييم مدى نجاح الأساتذة في تعليمها باستخدام منهج البحث المسحي وكما سعت لمناقشة مدى تحقيق الطلاب الأهداف المحددة لوزارة العلوم والبحوث والتكنولوجيا، كما تم فحص مدى استخدامهم معايير تعليم النصوص الأدبية العربية لتعزيز المهارات اللغوية وفي النهاية قُدمت حلول وتدابير لتعزيز المهارات اللغوية لدى الطلاب. شمل النموذج الإحصائي المختار لهذه الدراسة جميع طلاب المرحلة الجامعية الأولى أو البكالوريوس في اللغة العربية وآدابها (من الفصل الدراسي الخامس إلى الفصل الأخير) وأساتذة الجامعات الأربع. كما أنّ اختبار عينات الدراسة كان عشوائياً. لذلك تم اختيار ١٢ أستاذاً متخصصاً في الأدب العربي و ٨٠ طالباً جامعياً من الطلاب الجامعيين في مرحلة البكالوريوس للفصل الدراسي الخامس إلى الفصل الأخير بشكل عشوائي من الجامعات الأربع. وقد أجاب الأشخاص عن استبيانين استقصائيين. وقد تم تحليل البيانات الحاصلة باستخدام برنامج SPSS ومعامل ارتباط بيرسون واختبارات F واختبار مربع كاي. ومن أهم نتائج البحث أنّ هناك فرقاً كبيراً في جهد الأساتذة لتقوية المهارات اللغوية الأربعة في جامعات طهران، وخوارزمي، والعلامة الطباطبائي والزهرآء، كما أنّ هناك بوئاً شاسعاً بين مستوى إتقان طلاب جامعة طهران مقارنة بالجامعات الثلاث الأخرى وأيضاً في تعليم النصوص الأدبية لتعزيز مهارة الإستماع.

الكلمات الرئيسية: تعليم اللغة العربية، النصوص الأدبية العربية، المهارات اللغوية الأربعة، الطلاب، الأساتذة.

با سلام واحترام

پرسشنامه پیش رو مربوط به پژوهشی است به ارزیابی میزان موفقیت و مناسب بودن متون ادبی، در دوره کارشناسی می پردازد.

لطفا گزینه مورد نظر را با علامت تیک مشخص نمایید:

- ترم تحصیلی: ترم پنجم ترم ششم ترم هفتم و بالاتر
- معدل: ۱۴-۱۲ ۱۷-۱۵ ۲۰-۱۷
- جنسیت: مرد زن

میزان علاقه خود را نسبت به متون نظم و نثر دوره های وارد شده در جدول زیر را مشخص نمایید:

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	اخذ نشده	
						جاهلی تا اموی
						عباسی
						مملوکی تا معاصر

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
					استادان تا چه اندازه اصرار دارند، امتحانات متون نظم و نثر جاهلی تا معاصر را به زبان عربی پاسخ دهید؟
					سرفصل های نظم و نثر دوره کارشناسی تا چه میزان پاسخگوی نیازهای شما پس از فارغ التحصیلی است؟
					مدرّسان تا چه اندازه در تدریس متون نظم و نثر به افزایش قدرت خواندن دانشجویان توجه دارند؟
					ضرب المثل ها و اشعار چه مقدار توسط مدرّسان به کار برده می شود؟
					میزان تسلط شما به مکالمه به زبان عربی تا چه حدی است؟
					تا چه اندازه، لغات متون نظم و نثر جاهلی تا معاصر را در مکالمه خود به کار می برید؟
					مدرّسان متون ادبی تا چه حد مصمّم در ارائه مطلب به زبان عربی هستند؟
					مدرّسان شما تا چه مقدار باعث افزایش علاقه و گرایش

					دانشجویان به متون نظم و نثر می‌شوند؟
					تا چه میزان قادر به نوشتن متنی بدون اشتباه به زبان عربی هستید؟
					تا چه حدی می‌توانید اشعار و متون ادبی عربی علامت-گذاری نشده را صحیح بخوانید؟
					تا چه میزان متون نظم و نثر ارائه شده در دوره کارشناسی را مناسب می‌دانید؟

مدرّسان شما تا چه اندازه در تدریس متون نظم و نثر از موادّ آموزشی یا تکنیک‌های شنیداری ذیل استفاده می‌نمایند؟

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
					استفاده از نوارهای صوتی و تصویری
					تمرینات شنیداری به صورت پی‌درپی (روخوانی استاد و تکرار دانشجویان)
					بحث، مناقشه و سؤال و جواب بعد از شنیدن مطلب
					تأکید مدرّس بر درک مفهوم متن‌های شنیداری و نه فهم کلمه به کلمه

میزان تسلط خود را نسبت به متون نظم و نثر دوره‌های وارد شده در جدول زیر مشخص نمایید:

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	اخذ نشده	
						جاهلی تا اموی
						عباسی
						مملوکی تا معاصر

سپاسگزارم که وقت خود را در اختیار بنده قرار دادید.

پرسشنامه اساتید

با سلام واحترام

پرسشنامه پیش رو مربوط به پایاننامه‌ای است که به ارزیابی میزان موفقیت و مناسب بودن متون ادبی، در دوره کارشناسی می‌پردازد.

✓ لطفاً گزینه مورد نظر را با تیک مشخص نمایید:

نوشتن	گوش دادن	خواندن	صحبت کردن
<p>کدام یک از مهارت‌های چهارگانه (خواندن، نوشتن، صحبت-کردن، گوش دادن) از سوی مدرّسان، در آموزش متون نظم و نثر، کمتر مورد توجه قرار گرفته است؟</p>			

از نظر شما بسته‌های آموزشی زیر که در تدریس متون ادبی به کار برده می‌شود تا چه حد جوابگوی نیازهای دانشجویان می‌باشند؟

خیلی زیاد	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی کم	خیلی زیاد
<p>چه میزان تأکید دارید که تدریس متون ادبی به زبان عربی باشد؟</p>					
<p>تا چه میزان آموزش متون ادبی را در افزایش مهارت‌های چهارگانه مؤثر می‌دانید؟</p>					
<p>در تدریس متون نظم و نثر تا چه اندازه به مشارکت دانشجویان در امر تدریس توجه دارید؟</p>					
<p>کتاب‌هایی که در زمینه متون نظم و نثر تألیف شده‌اند</p>					
<p>جزوه‌هایی که هر استاد ممکن است به صورت پراکنده برای تدریس در نظر بگیرد</p>					
<p>فایل‌های صوتی</p>					

بررسی نقش آموزش متون ادب عربی در تقویت مهارت های چهارگانه زبان ... حسین احمدی آمویی*

چه اندازه عوامل زیرمی تواند بر تاثیر آموزش متون نظم و نثر اثر سوء گذارد؟

خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	
					جایگاه زبان عربی در جامعه ایران
					نگرش دانشجویان نسبت به کاربرد زبان عربی
					بی توجهی مدرّسان به مهارت های زبانی در تدریس متون نظم و نثر
					نبود بسته های آموزشی مناسب
					بی انگیزگی مدرّسانی که این متون را تدریس می کنند
					روش های تدریس این متون

سپاسگزارم که وقت خود را در اختیار ما قرار دادید.

